

HİNDİSTAN GEZİ NOTLARI

Prof. Dr. Arif BİLGİN*

01-08 Kasım arasında, bir konferans vesilesiyle Hindistan'da bulundum. Bu yazıda, gezilecek-görülecek mekânları çok, yeşilliği fazla, gizemlilikleri olan, baharatı/acısı/acıklısı bol, her açıdan zenginlik/bolluk ve fakirliği/sınırlılığı bir arada bulabileceğiniz ve en önemlisi de temizlik düzeyi tartışmalı bu ülkeye dair gözlemlerimi ve çektiğim fotoğrafları paylaşacağım.

Hindistan'a ulaşmadan bir-iki gün önce başlayan sis, New Delhi'ye vardığımda beni karşıladı ve 7 Kasım'a kadar da hiç bırakmadı; ancak son günümü tam aydınlık bir ortamda geçirebildim. Zaman geçtikçe bu sis gibi görünen şeyin, aslında gerçek anlamda bir hava kirliliği olduğunu fark ettim. Kirlilik düzeyi üst sınırı çoktan aşmıştı bile. Rüzgâr olmadığı için son güne kadar sürdürdü varlığını. Sebebini sorduğumda, temel nedenin Ekim sonunda kutlanan Diwali Bayramı olduğunu öğrendim. Bir diğer neden ise, hasat sonrası yakılan bitki köklerinin oluşturduğu kirlilikmiş. Kirlilik, sadece başkentte değil, etrafındaki şehirlerde bile hâkimdi. Dolayısıyla Hindistan'ın büyük bir kısmında benzer durumlar yaşanmış olmalıydı. Çünkü ülkedeki en büyük iki bayramdan (diğeri Holi) biri olan Diwali Bayramı (bir çeşit ışık bayramı) sırasında Hintliler milyarlarca havai fişek atmışlardı. Fakir Hintlilerin bile havai fişek atma zevkinden mahrum kalmadıkları, her türlü ihtiyaçlarını kısarak buna bütçe ayırdıklarını söylüyorlar.

Konferans için gittiğim Hindistan'ın en iyi üniversitesi olarak tanımlanan Jawaharlal Nehru Üniversitesi (JNU), Delhi'nin en yüksek noktasında (aslında şehrin neredeyse tamamı düzlük), geniş bir arazide konuşlanmış bir üniversite. Öğrenci sayısı daha az olmasına rağmen Sakarya Üniversitesi kampüsünün birkaç katı büyüklükte. Ağırlıklı olarak lisansüstü eğitim veren bir kurum. Bölüm yapılanması, Türkiye'dekinden farklı. Orada bölümler merkez olarak yapılmış durumda. Tarihçiler de Centre for Historical Studies'de faaliyet gösteriyorlar. Eski dönemler (ancient times), orta dönemler (medieval times) ve modern dönemler (modern times) şeklinde branşlara ayrılan bölümde, arkeologlarla 20. yüzyıl çalışanlar ve iktisat tarihçileriyle sosyoloji tabanlı akademisyenler bir aradalar. Bu, müthiş bir zenginlik oluşturuyor.

* Sakarya Üniversitesi, Tarih Bölümü.

Diğer taraftan, İngilizce'nin resmi dil olması dolayısıyla üniversitelerde İngilizce bilmeyen yok. Bu da bilimsel nüfuz konusunda önemli bir avantaj sağlıyor. Üstelik ülkede literatüre ulaşmama riski neredeyse sıfır. İnternet ve uluslararası alışveriş yapabileceğiniz siteler dışında, Oxford University Press başta olmak üzere birçok yayınevinin Hindistan'da şubesi bulunuyor. Kitaplar oldukça ucuz; Türkiye'de 50 TL'ye alabileceğiniz bir kitabı orada 15-20 TL karşılığında edinebilirsiniz. Bu fakir de ucuzluk fırsatından yararlanıp bavulunu dolduranlar arasında.

JNU'da kampüs oldukça büyük ve yeşillik. Zaten Hintliler doğaya saygılı ve üstelik kampüsteki neredeyse her ağaç numaralandırılmış, koruma altına alınmış, kesmek yasak. Ancak akademisyenleri, Türkiye'dekilerle karşılaştığımızda çok daha sınırlı imkânlarla faaliyet göstermekte. Hindistan'ın en iyi üniversitesinin hem altyapı hem de kullanılan malzemeler açısından karşılaştırıldığında, Türkiye üniversitelerinin kahir ekseriyetinin gerisinde olduğunu söylemek mümkün. Söz gelimi, data showları üniversitenin her yerinde bulmak mümkün değil. İki ülke arasındaki maaşlar, ülkeler arasındaki fiyat farkları dikkate alınsa bile kesinlikle Türkiye'deki akademisyenlerin lehine. Bununla birlikte uluslararası yayınevlerinde basılacak çalışmalar üretebilen bir akademisyen profiline sahipler. Ülkedeki çok farklı üniversitelerden gelen akademisyenlerin katıldığı konferans sırasında edindiğim intiba, sağlam bir bilimsel altyapının olduğu yönündedir. Teorik tartışmalar ve yöntem tercihleri açısından oldukça tatmin edici noktada oldukları söylenmelidir. Buna, bilimsel toplantılarda tartışma kısmını geniş tutma alışkanlığını da eklediğimizde sinerjinin boyutunu tahmin edebilirsiniz. Ancak ülkedeki "genel rahatlık" durumundan üniversiteler bile arınabilmiş değildir. Mesela vakti ilan edilmiş herhangi bir programla ilgili yaşanan bir gecikme, onlar için oldukça normal bir durumdur (Bizim daha iyi olduğumuzu söylemiyorum!).

Şehre sabaha doğru vardığım için, üniversite kampüsüne taksitle geçerken belgesellerde izlediğimiz Hindistan trafiğini idrak edemedim; ancak, öğleden sonra şehre tekrar inince Hindistan'ın gerçeklerini, trafikten başlamak üzere hissetmeye başladım. Yayınladığım fotoğraflarda da görebileceğiniz gibi, trafik tam bir curcuna şeklinde ülkede. "Oto" dedikleri, belgesellerde gördüğünüz üç tekerlekli taksilere binerek yaparsanız yolculuğunuzu, trafiği hücrelerinize kadar hissedersiniz. Sağınızdan, solunuzdan santim aralıklarla geçen araçlardan ürkersiniz bir müddet, şoförlüğünüz varsa istem dışı sürekli frene basarsınız, otonun her daim şerit değiştirmesi rahatsız edecek düzeydedir ancak biraz vakit geçtikten sonra "Bu şoförler işini biliyor, en iyisi ben karışmayayım." diyerek rahatlırsınız. Trafikte normal otoların, üç tekerlekli motorların ve şehir merkezlerinde

bunlara ilaveten bisikletlerin, yayaların ve ineklerin iç içe seyretmesi hakikaten gözlenmesi gereken bir durumdur.

İnsanları, genellikle yardımseverdir. Yabancı olduğunuzu öğrendiklerinde aldatma eğilimi gösterenler olabilir ancak bunların oranının yüksek olmayacağını belirtmem gerekir. Bu noktada ülkedeki dinî gruplardan “Sih”lerin oldukça dürüst insanlar olduğu bilgisini vermeliyim. Buna aynı grubun ülkedeki en temiz kesimlerden olduğunu da ekleyebiliriz.

Yeni Delhi’de, Hindu’lar başta olmak üzere çok sayıda dini grubun ibadethaneleri var. Hindu ibadethaneleri ganimet gibi şehirde. Ülkenin tamamında aynı. Çünkü Hindu’lar, ülke nüfusunun %79’unu oluşturuyor. İkinci büyük dinî grup, %15 ile Müslümanlar. Dolayısıyla cami sayısı da ikinci sırada ülkedeki ibadethaneler içinde. %1.7’lik oranlarıyla Sihler üçüncü sırada. Delhi’de çok büyük bir tapınakları var (Fotoğraflarda göreceksiniz). Burada günde iki kere çok sayıda insana parasız yemek veriliyor. Budistler, Hindistan’da %0.7’lik bir orana sahipler. Onlardan daha küçük (%0.4) bir grup olan Jainler ise 5. sıradalar. Ülkede daha farklı dini gruplar olmakla birlikte oranları çok düşüktür. Hintliler, ülkelerinde 1000 civarında inanın olduğunu belirtmektedirler.

Birkaç küçük eklemeye bu kısmı tamamlamak isterim. Aşağıdaki fotoğrafların altında da bilgi ve gözlem paylaşımı yapacağım.

Hintliler, pazarlık yapmayı ve hatta yaptırmayı seviyorlar. İster seyyar satıcıdan isterse sabit fiyatın olmadığı herhangi bir dükkândan alışveriş yapın, pazarlık yapmıyorsanız aldanma ihtimaliniz yüksek. Çünkü satıcı, sizin pazarlık yapacağınız ön kabulüyle fiyat bildirmektedir. Agra’daki bir seyyar satıcı, 1200 Rupî olarak fiyat çektiği bir hediyelik eşyanın fiyatını 200 Rupî’ye kadar düşürmüştü. Bir malın fiyatını düşürmenin en güzel yolu, fiyatın yüksek olduğunu söyleyip ilgisizmiş gibi davranmaktır (tecrübeyle sabit!). Her zaman bu kadar fark oluşmayabilir ama Hindistan’da pazarlık “sünnet” olmanın ötesinde bir vecibedir!

Ülkede dikkat çeken bir başka husus, yaya olarak veya trafikte seyredirken yolun kenarındaki bir duvarın dibinde “küçük hâcet” gideren birine rastlamanızın olası olmasıdır. Adam ihtiyacını duvara dönük olarak gideriyorsa, bu gayet sıradan bir durumdur, garipsemeye gerek yoktur. Ancak bu faaliyeti insanlara dönerek gerçekleştiriyorsa bir sıra dışılık vuku buluyor demektir, homurdanabilirsiniz. Fakat bunu bir çocuk yapıyorsa bırakın rahatlasın çünkü Hintliler için bu bir “sorun” değildir. Bu arada, şehir merkezinde çok kalabalık bir sokağın ortasında 6-8 yaş aralığındaki bir erkek çocuğun gayet rahat tavırlarla bu şekilde hâcet giderişini görmüşlüğüm vardır; anlattıklarımın şüphe duymaya başlamanızdan önce belirtmek istedim!

Son olarak, ülkenin genelinde bizim temizlik anlayışımızın altında bir düzeyin hakim olduğunu vurgulamalıyım. Başkentin bile, zengin ve siyasetçilerin oturduğu bir bölgesi

haricindeki her yeri düzensiz ve kirli. Başkent dışına çıktığınızda kirlilik ve düzensizlik düzeyi daha da artıyor. Kırsal kesimlerde bu durumun “top” yaptığı söylenmektedir. Durum böyle olunca, görsellerdeki Hindistan nerede diye soruyorsunuz haklı olarak. Ülkedeki tarihi eserler ve botanik bahçeler gibi gezilecek mekânlar, resimlerde görüldüğü kadar güzel hakikaten fakat buraların çevresinden başlayarak bütün dış dünya telaş uyandıracak kadar düzensiz ve kirli.

Ülkenin yemek kültürüne dair bazı gözlemlerimi paylaşmazsam bu yazı eksik kalır. Söylenegeldiği gibi, Hint yemekleri geneli itibariyle baharatlı. Hindu kaynaklı inanışlarda sığır eti yenmediği için genellikle tavuk tüketimi yaygın. Bununla birlikte, çok sayıda Hindu, keçi eti yemekten beri durmuyor. Hintli Müslümanlar, haram olanlar hariç her türlü eti tüketiyorlar. Yemekleri, bizim havzamızdaki yemeklerden neredeyse farklı değil; çorba türleri, sulu yemekler, kebaplar, kızartmalar vs. Hint yemek kültüründe hepsi mevcut. Fark, baharat çeşitleri ve katılan baharat miktarında. Yemek kültürüyle ilgili önemli bir tespit; Hint yemek kültürü, Fars, Arap ve Türk yemek kültürleriyle etkileşerek oluşmuş. Bu üç kültür havzasından izler bulursunuz Hint yiyecek ve içeceklerinde. Söz gelimi, helva Hindistan’da da helvadır. Osmanlıların meşhur tatlısı zülbaye/zülbiye/zülabiye, İran’da zülbiye’dir Hindistan’da Jalebi. Kıyma adında bir et yemeğinin varlığı oldukça dikkat çekicidir. Yani anlayacağınız yemek kültüründe bu dört havzanın ortaklıkları çok fazla. Ülkedeki meyveler oldukça çeşitli. Muz, elma, mandalina, ananas gibi bildiklerimizin yanında hiç tanımadığımız meyveler de mevcut. Şerefe (Hint ayvası) ve pitaya gibi meyveleri bu minvalde sayabilirim.¹ Muz çok ucuz Türkiye’yle kıyasladığımızda. 12 adet muz 40 Rupî’ye (2 TL’den düşük) satın aldık Agra’da. Bu arada ilginç sebzeleri de var. Hele pointed gourd denilen, salatalığa benzeyen bir sebze var pişirilmeden yenmiyor. Küçük salatalık diye satın almıştım ama durumu öğrenince iade ettim. Söz sebzelerden açılmışken, Hindistan’daki kuru soğanın harika bir nesne olduğunu söylemezsem içimde kalır. Türkiye’de yediğim soğanların büyük kısmı bu fakirin midesine dokunur. Orada birkaç öğünde bol miktarda soğan yedim, midemde en ufak bir rahatsızlık hissetmedim. Böyle olunca da Delhi’de okuyan Türk öğrenci arkadaşlarımdan rica ettim, gelirken bana tohum getirecekler.

Aramızda sır kalsın; Hintlilerin ekmekleri kesinlikle bizimkilerden daha iyi. Roti dedikleri gözleme kalınlığındaki ekmeği tereyağlayarak yerseniz hem lezzet alır hem de uzun süre tok kalırsınız. Hindistan, tatlılar konusunda da oldukça iyi. Hem hamurlu hem de sütlü tatlılar yaygın. Tatlı kültürü hakikaten tatmin edici. Ramaslai denilen ve dondurma ile yenilen tatlı ile bir çeşit kaju ezmesi olan kaju kati Hint tatlılarının en gözdeleri.

¹ Meyve ve sebzeleri resimleriyle görmek için şu zengin sayfayı ziyaret edebilirsiniz: <http://www.sabzikart.com/>

Düzensizlik ve kirlilik konusu hakikaten bizi en fazla ilgilendiren kısmı. Bir haftalık tecrübeden sonra şunu düşündüm: Ülkemizin kıymetini daha iyi anlamak (!) için imkânı olanların bir kere de olsa Hindistan gezisi yapmasında yarar var. Ayrıca, orada uzun süreli kalmamak da Hintli akademisyenlerle ilişkilerimizi geliştirmeliyiz. Bunu yapamayan Türkiye'deki akademisyenlerin, en azından literatürü kullanarak Hindistan'daki akademik birikimden yararlanmaları bir zorunluluktur. Çünkü oradaki birikim, kesinlikle dikkate alınması gereken düzeydedir. Özellikle karşılaştırmalı çalışmalar yaparak bunun zeminini oluşturabiliriz.

EKLER

1. Hintlilerin Momos dedikleri ve beğenerek yedikleri yemek.

2. Bir Hindu tapınağının içi.

3. Malum tanrılardan biri

4. Lodhi Garden'de bir bölüm.

5. Akbar'ın sarayında, Peñç Mahal'in önünde.

6. Holy Tree (Kutsal Ağaç). Hintliler bu ağacın dalını bile resmi izin almadan kesmiyorlar.

7. Hintliler tapınma noktalarını da böyle tezyin ediyorlar.

8. Yeni Delhi'de Bahaîlerin tapınağı. Başka ülkelerde yasaklanan inanışların önemli kısmı Hindistan'da temsil ediliyor.

9. Hintliler, kamyon ve otobüs gibi büyük arabalarını süslemeyi pek seviyorlar.

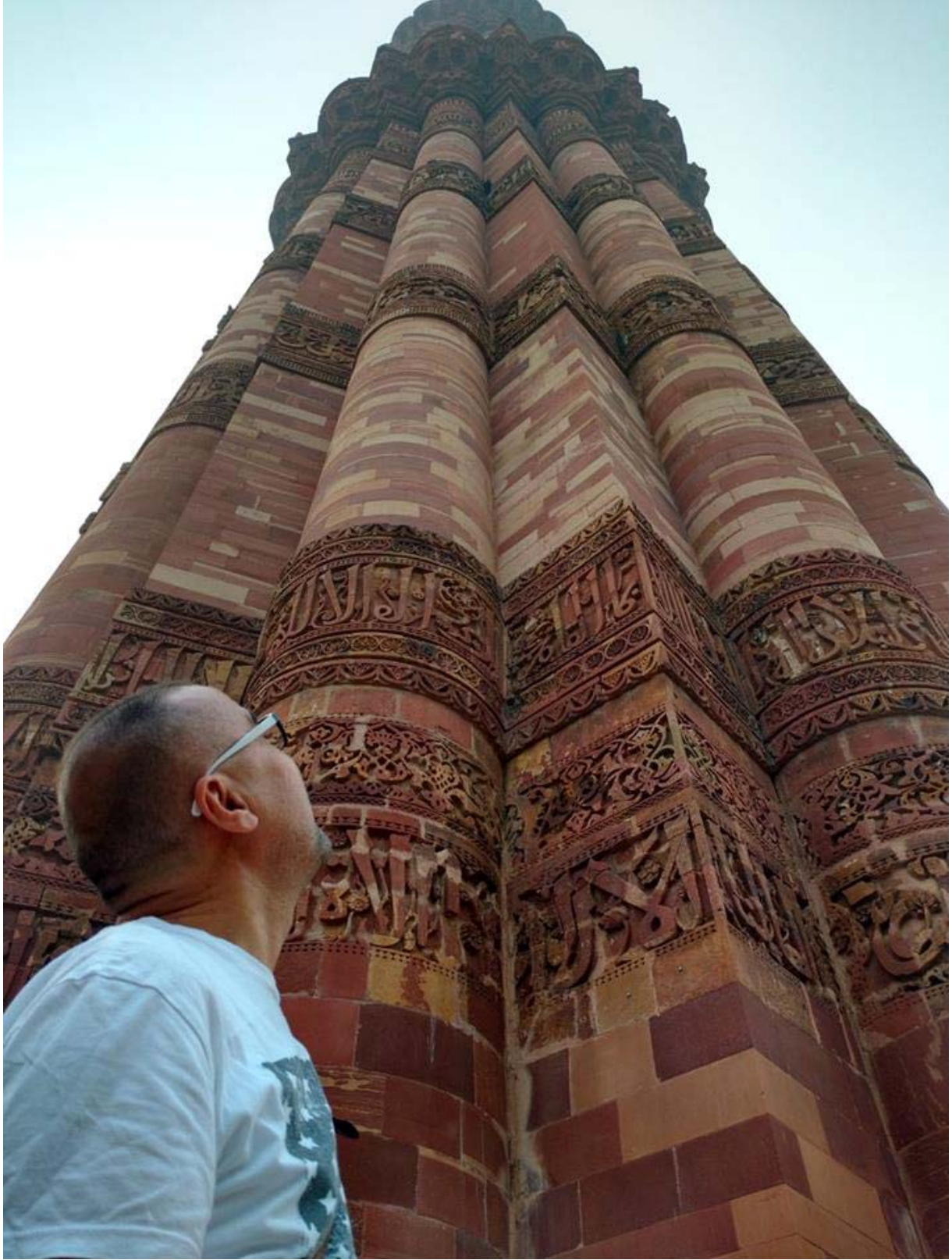
10. Bu, dünya tatlısı bişey. Adı Kaju Kati. Üst kısmı gümüş yapraklı. Bizim badem ezmesi gibi üretilmiş olmalı. Hindistan'da yediğim en güzel tatlı

11. Bu, harikulade bir tatlı. Yuvarlak olanı, adı Ramaslai. Diğeri dondurma. Dondurma ile o kadar uyumlu ki, tatmadan anlaşılmaz.

12. Kutup Minar. Minarenin boyunu ve yazıların güzelliğini fark edin diye.

13. İnan'da ve Hindistan'da hâlâ tüketilen fakat bizim unuttuğumuz zülbiye tatlısı. Hintliler jalebi diyorlar.

14. Hindistan'da bütün tapınaklara çıplak ayakla girebiliyorsunuz. Sihlerin tapınağına girerken ayrıca siğ bir suda ayaklarınızı yıkayıp giriyorsunuz. Fakir de öyle yaptı.

15. Profesör Suraiya Faroqhi'ye minnettarım. O kadar yoğunluğu arasında bize Delhi'de RedFort, Lodhi Garden ve sarayı gezdirdi.

